

A SZUVERÉNITÁS

AZ UTÓBBI IDŐBEN a világsajtóban sokszor történik utalás az államok szuverenitására. Részben hivatalos nyilatkozatok, részben pedig államférfiaké vezető közéleti tényezők foglalkoznak vele. Többnyire olyan értelemben, hogy minden államnak a szuverenitását egyformán el kell ismerni, illetve hogy bizonyos államok szuverenitását ismét helyre kell állítani. Azonban egy másik összefüggésben is szó van a szuverenitásról, amit a nagyközönség már kevésbé vesz észre, éspedig az állami szuverenitás általános korlátozásáról a háború után megszervezendő nemzetközi szövetség érdekében. Tehát két teljesen különálló politikai problémával van dolgunk, amely azonban csak látszólag áll egymással ellentétben. Ugyanis az egyenlő szuverenitás elve még nem zárja ki a szuverenitás egyforma korlátozását minden államra kiható törvénnyel.

Az első kérdésről hónapokkal ezelőtt élénk vita folyt. Arról volt szó, hogy a háború után a kis államok nem fognak ugyanazon jogokkal rendelkezni mint a nagyok, vagyis a kisebbeknek a szuverenitás bizonyos attribútumairól a nagyok javára le kell majd mondaniok. Később ez a vita elhalkult, ami arra vezethető vissza, hogy különböző hivatalos, illetve államférfiúi nyilatkozatok határozottan leszögezték, hogy a háború után nem fognak különbséget tenni kis és nagy nemzet között és hogy minden állam egyenlő szuverenitással működhet közre a nemzetközi életben, illetve egy közös nemzetközi szervezetben. A nagyhatalmak diktatúrája, amint Eden kifejezte magát, nincsen tervebe véve. Ez a kérdés tehát, legalább egyelőre, lekerült a napirendről.

A másik kérdés azonban változatlanul fennáll. Sőt, mennél inkább közeledik a háború vége, mennél élénkebbé válik a háború utáni nemzetközi szervezet körüli diszkusszió, annál izgatóbbá, annál időszerűbbé válik. Arról van szó, lehet-e egy a világbékét hatékonyan szolgáló nemzetközi szervezetet létesíteni anélkül, hogy annak javára az államok szuverenitásuk teljességéről lemondjanak? A kérdésre nem könnyű felelni, egyrészt mert maga a szuverenitás fogalma a nemzetközi jog irodalmában is erősen vitatott, másrészt, mert ha szuverenitás alatt az önálló állami élet attribútumainak bizonyos sorozatát értjük, meg kell állapítani, milyen attribútumokról kellene az államoknak a nemzetközi szervezet javára lemondaniok.

A jogtudomány megegyezik abban, hogy szuverenitás alatt a legfőbb jog, ha tetszik, a legfőbb hatalom, a legfőbb illetékesség értendő. Ahol pozitív jogszabályokat önjogúlag, vagyis minden kívülről jövő utasítás kizárása mellett állíthatnak fel, beszélünk szuverenitásról. Vannak jogászok, akik szuverenitás alatt, legalább nemzetközi jogi viszonylatban, a politikai egységek nemzetközi jogi cselekvőképességét értik, vagyis azt a képességet, hogy nemzetközi szerződések kötésére megfelelő hatáskörrel rendelkeznek. Általában nem kutatják, milyen nemzetközi szerződések egyeztethetők össze a szuverenitással. Szerintük egy nemzetközi jogalany bármilyen megállapodásokat köthet anélkül, hogy ezáltal szuverenitása csorbát szenvedne, kivéve természetesen az olyan szerződést, amely jogalanyiságát megszünteti, nemzetközi jogi cselekvőképességét másra ruházza át. Mások tovább mennek és a szuverenitás attribútumainak egész sorát állítják fel, mondván, az államnak ez vagy az a joga szuverenitásának tartozéka. Ha az általánosabb felfogásnak megfelelően így értelmezzük a szuverenitást, akkor azt kell mondanunk, a nemzetközi életközösségbe tartozó művelt államoknak csak elméletileg lehet meg teljes szuverenitásuk, mert számtalan nemzetközi kötelezettséget vállalnak, ami bizonyos jogok feladását jelenti. De ha ezt a felfogást fogadjuk is el, sem fogunk minden jogi

önkorlátozásban komoly szuverenitási problémát látni, mert hiszen a szuverenitásnak vannak elsőrendű és nem elsőrendű attribútumai. Ha pl. egy állam egy másiknak saját postarendszerében bizonyos engedményeket tesz, ezt még akkor sem tekintjük különös szuverenitási kérdésnek, ha ez az engedmény történetesen nem kölcsönös. Ezzel szemben katonapolitikai téren mindenféle engedményt már sokkal szigorúbban ítélünk meg. Ha egy állam akár saját elhatározásából is beleegyezik abba, hogy kívülálló tényezők katonai rendszerét ellenőrizzék, akkor ez közfelfogás szerint a szuverenitás bizonyos fokú korlátozását jelenti.

Elméleti síkban maradvá, nehéz a szuverenitás kérdését az ismeretett második, közkeletűbb felfogásnak megfelelően eldönteni. Mennél inkább fejlődik ugyanis a civilizáció és ebből kifolyólag mennél összetettebbé válik az élet, annál nagyobb szükség van államközi együttműködésre, amivel az államok kötöttsége, bizonyos jogainak mások javára való korlátozása jár együtt. Ilyen körülmények között tulajdonképpen csak idő és fejlődés kérdése, mikor kell az államoknak olyan jogokról is mindinkább lemondaniuk, amelyeket ma a szuverenitás fontosabb attribútumai közé sorolunk. Hogy csak egyet mondjunk: a kölcsönös leszerelés közfelfogás szerint nem érinti az állami szuverenitást. Nyilvánvaló, hogy a leszerelésben csak akkor rejlik igazi biztonság, ha az kölcsönös ellenőrzéssel jár, vagyis az állam katonai rendszerébe való külső beavatkozással. Ebben azonban — mint említettük — már a szuverenitás korlátozását vagyunk hajlandók látni. Márpedig a kettő logikusan összefügg egymással. A leszerelést szükségszerűen kell, hogy előbb-utóbb a nemzetközi ellenőrzés kövesse.

Nem szándékunk, nem is feladatunk a szuverenitás kérdésének elméleti eldöntése. De mivel tárgyunk szempontjából szükség van nagyobb tisztánlátásra és főleg mivel a nemzetközi diszkusszió állandóan foglalkozik a szuverenitás kérdésével, kutatnunk kell, vajjon gyakorlatilag milyen szuverenitási attribútumokhoz ragaszkodnak leginkább az államok és melyekről kellene tulajdonképpen lemondani, hogy a nemzetközi politikai közösség tökéletesebben működhessék.

A felvetett kérdésre leginkább a Népszövetség szabályzata alapján találunk választ. Nyilvánvaló, hogy a népszövetségi eszme és a szuverenitás orthodoxiája nem egyeztethetők össze egymással. Amikor egy nemzetközi szövetséget akartunk megvalósítani, számolnunk kellett a szuverenitás terén való engedményekre. A volt Népszövetség azonban ezt a kettőt összeegyeztetni igyekezett, illetve a szerzők szinte változatlanul ragaszkodtak a szuverenitási elvhez. Ez mindenekelőtt abban mutatkozott, hogy minden joghatályos határozatot egyhangúlag kellett meghozni. A Népszövetség tulajdonképpeni feladata a háború megakadályozása volt. Azonban ezen a téren is mereven ragaszkodott a szuverenitási elvhez. A 15. § szerint, ha a közgyűlés a Tanács jelentését nem fogadta el egyhangúlag, a tagállamok a vitás ügyben jóformán teljesen szabad kezet kaptak, mindössze azzal az elméleti korlátozással, hogy a jog és igazság szellemében fognak eljárni. A jelentés egyhangú elfogadása esetén is csak azt a negatív kötelezettséget vállalták, hogy nem fognak azon fél ellen háborút viselni, amely az ajánlott megoldást elfogadja. Ha pedig a 16. § értelmében kollektív eljárás szükségessége merült fel, a tagállamok automatikus kötelezettsége csak addig terjedt, hogy a háborús cselekményt elkövető állammal bizonyos kapcsolatokat kellett megszüntetni. A Tanács az egyes tagállamoknak javaslatot tehetett ugyan, hogy katonai téren milyen mértékben vegyenek részt a kollektív eljárásban, anélkül azonban, hogy a javaslat elfogadása kötelező lett volna. Még csak a 26. §-ra akarunk utalni, amely

az alapokmány módosítását szótöbbséghez köti, ugyanakkor hozzáfűzi, hogy a módosítás nem kötelező azon államokra, amelyek ahhoz nem járulnak hozzá. Ezek ilyen esetben megszűnnek a Népszövetség tagjai lenni.

Az alapokmány ismeretett pontjaiból kitűnik, hogy az államok cselekvési szabadságukról főleg külpolitikai és katonai téren nem akarnak lemondani. Nem akarnak másoknak jogot adni arra, hogy nekik adott esetben előírassák, miként járjanak el. Cselekvési szabadságukat meg akarják tartani, hogy ha bizonyos elhatározások elé kerülnek, fontolóra vehessék, vajjon cselekedjenek-e egyáltalában és ha igen, milyen formában. U. i. egy többségi határozat, amely a tagállamokat kötelezi, nem jelentett volna mást, mint olyan kötelezettség vállalását, amelynek sem konkrét tartalmát nem ismerik, sem azt a helyzetet, amelyben a kötelezettség esedékessé válik. Gyakorlatilag tehát az a helyzet, hogy az államok szuverénitását rendszerint úgy értelmezik, hogy cselekvési szabadságukhoz főleg külpolitikai és katonai téren ragaszkodnak, abból mások javára engedményt tenni nem hajlandók. Igaz, ez az elv a közönséges katonai szövetségek esetén bizonyos korlátozásnak van alávetve. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy ez esetben egyrészt pontosabban van az a helyzet körülírva, amelyben adott esetben cselekedni kell, másrészt pedig ilyen kötelezettséget csak olyan állammal szemben szokás vállalni, amellyel az érdekek azonossága eleve világosan adva van. A Népszövetség esetében azonban sokkal többről volt szó. Nemcsak általános kötelezettség vállalásáról, hanem még hozzá olyan szerződő féllel — egy ad hoc népszövetségi többséggel — szemben, amelynek összetételét előre ismerni nem lehetett. Ha a tagállamok ebbe belementek volna, ezzel blanco felhatalmazást adtak volna, amelynek mikénti érvényesítéséről mások saját belátásuk szerint határozhatnak.

Hogy ez mennyire így van, azt a Genfi Jegyzőkönyv története is igazolja. A Népszövetség tagállamainak ez a messzemenő kötetlensége, vagyis az orthodox szuverénitási elv elismerése rendkívül megnehezítette főfeladatának, a béke biztosításának megvalósítását. Az angol Macdonald kormány javaslatára sikerült Genf ben olyan határozatot elfogadtatni, amely a békebiztosítás mechanizmusát alaposabban körülírja és a támadó fél ellen bizonyos katonai rendszabályokat állapít meg, amelyeknek alkalmazására a tagállamok eleve kötelezték magukat. A jegyzőkönyv ratifikálását azonban a közben hatalomra jutó angol konzervatív kormány megtagadta, mert nem volt hajlandó magát katonai szankciók alkalmazására előre kötelezni. Amint tehát túlmentek a Népszövetség keretén, amely az államok elhatározási és cselekvési szabadságát kímélte, azonnal jelentkezték a nehézségek és az ellenállás.

Eltelkintve a szuverénitási komplexum egyéb részleteitől, meg kell állapítanunk, hogy az államok merev ragaszkodása ahhoz, hogy adott esetben szabadon döntsenek arról, vajjon egy kollektív külpolitikai vagy katonai akcióban résztvesznek-e, szinte megbénítja a béke hathatós biztosítására való törekvést. A Népszövetségnek egyik gyengéje igen sokak szemében éppen az volt, hogy háborút elhárító gépezete az egyhangúság elvének elismerése miatt rendkívül nehézkes és végül is eredménytelen volt. De még ha eltekintünk is a Népszövetséggel szerzett tapasztalatoktól, azt kell mondanunk, bensőséges és fejlődő nemzetközi együttműködés a szuverénitási elvének merev értelmezése mellett alig válik lehetővé. Kétségtelenül igaz az a megállapítás, hogy a szuverénitási összes attribútumai feletti rendelkezés kultúrállamoknál csak elméletben lehetséges. Az élet megköveteli a nemzetközi kapcsolatoknak minden téren való kiépítését, ami a jogi síkban nem jelent mást, mint a szuverénitási attribútumairól való

fokozatos lemondást. Ezt egyébként a tényleges fejlődés is igazolja. A nemzetközi élet minden véres háború és ezzel összefüggő visszaesés ellenére mind több és több olyan közösségi intézményt, illetve intézkedést ismer, amelyek a szuverénitási orthodoxia lazulását jelentik. A nemzetközi bíraskodás terén kétségtelenül nem jelentéktelen haladást értünk el az utóbbi évtizedekben és pedig az államok olyan jogainak a terhére, amelyek eddig a szuverénitás fontosabb attribútumai közé tartoztak. Itt említjük meg, hogy maga a nemzetközi bíraskodás is a blanco felhatalmazás elvén alapszik, amit pedig az államok — igaz, elsőrendű politikai kérdéseknél — nem hajlandók megadni. Végre is, ha egy állam a nemzetközi bíróság döntését eleve elfogadja, ezzel olyan kötelezettséget vállal, amelynek konkrét tartalmát adott esetben nem ismeri. Sőt még azzal is kell számolnia, hogy a döntés érdekei szempontjából kedvezőtlen lehet. Tulajdonképpen tehát csak tovább kell fejleszteni a már elismert elvet, hogy célhoz érhessünk, azaz egy hatékony nemzetközi szövetséget létesíthessünk.

Bármilyen világos is azonban, hogy ez a cél csak a szuverénitás terén meghozandó áldozatok révén érhető el, mégsem szabad az államok vonatkozásában tisztán előítéletet látnunk. Ugyanis a korlátlan cselekvőképességnek katonai és külpolitikai téren mint a szuverénitás attribútumának bizonyos szociológiai funkciója is van, amelyről nem könnyű lemondani, amíg azt nem lehet eredményesen pótolni. Ez a funkció pedig az állam biztonságával függ össze. Az egyén létének és jövőjének biztosítása érdekében ösztönszerűleg anyagi javak feletti rendelkezésre törekszik. Igaz, a művelt ember sok esetben egy ígérettel is beéri. Pl. hogy nyugdíjat, életjáradékot stb. kap. Az anyagi javak feletti rendelkezést, illetve az ígéret beváltását azonban az érvényes jogrend garantálja. Mint az egyén, úgy az állam is gondol létére, jövőjére — biztonságára. Ennek a feltétele azonban sokkal inkább bizonyos anyagi és egyéb tényezők feletti rendelkezés, mint az egyén esetében. A nemzetközi jogrend u. i. nem nyújt az államnak feltétlen biztonságot, legalább is eddig nem nyújtott. Tehát magának kell megteremtenie mindazon feltételeket, amelyek biztonságot jelentenek. Biztonságot azonban nemcsak bizonyos tényezők száma és ereje nyújt, ehhez az is kell, hogy a veszély pillanatában azok felett akadálytalanul rendelkezni és az elhárítás érdekében latba vetni lehessen. Ezért az állam a biztonságot jelentő tényezők feletti a veszély pillanatáig változatlanul meg akarja tartani a teljes rendelkezési szabadságot, vagyis a maga cselekvési szabadságát. Ez viszont nem más, mint a szuverénitásnak egyik attribútuma, amelyről az állam tehát addig nem mondhat le, míg létét nem tudja más módon biztosítani. Mennél jobban kiépül mármint a nemzetközi jogrend, amely az államok létét és jövőjét biztosítani képes, annál inkább hajlandók lesznek az orthodox szuverénitási elvtől eltávolodni.

Ez az okfejtés első pillanatra azt a benyomást keltheti, mintha itt éles ellentmondásba keveredtünk volna. Eddig azt állítottuk, hogy a nemzetközi együttműködés fokozása, egy tökéletesebb nemzetközi jogrend kiépítése csak úgy képzelhető el, ha az államok szuverénitásuk bizonyos attribútumairól előzőleg lemondanak. Viszont a fenti megállapításból az következik, hogy a szuverénitás korlátozásáról csak akkor lehet szó, ha előbb tökéletesebbé válik a nemzetközi jogrend. Az első feltételezi a másikat, a másik feltételezi az elsőt. A valóságban azonban nem ellentmondásról, hanem kölcsönhatásról van szó. Amint javul a nemzetközi jogrend, azon mértékben növekszik az államok hajlandósága szuverénitásukat korlátozni, és amint ez bekövetkezett, a nemzetközi jogrend újabb impulzust kap a tökéletesedéshez. Nyilvánvaló, hogy ez a kölcsönhatás, illetve ennek kiváltása nem önmagától következik be. Itt már a politikának kell beavatkoznia,

hogyan ez a folyamat megindulhasson. A nemzetközi politikának kell ugyanis megteremteni azokat a feltételeket, amelyek mellett az államok hajlandók az első és a további lépéseket megtenni. Kétségen felül áll az is, hogy itt mindenkinek felett a kölcsönös bizalomnak van rendkívüli jelentősége. A politikának előbb tehát a bizalmat kell megteremtenie, hogy ez a folyamat megindulhasson.

Ezzel lezártuk a kérdés elméleti részének ismertetését. Ha egy a Népszövetségnél tökéletesebb szervezetet akarunk létesíteni, akkor az államoknak szuverenitásuk terén nagyobb engedményeket kell tenniük, mint amire a népszövetségi korszakban hajlandók voltak. Nézzük mármint, hogy olyan tényezők, amelyek a diskusszióban részt vesznek és kellő erkölcsi és politikai súllyal bírnak, miként vélekednek a szuverenitás kérdéséről.

Egy jelentékeny svájci mozgalom¹ 1941 májusában nyilvánosságra hozta programját, amelyben többek között azt követeli, hogy az új nemzetközi szervezetnek az egyhangúság elvét fel kell adnia, „miáltal a tagállamok abszolút szuverenitásának elve is megszűnik“. A Pánamerikai Unió egyik szerve, a pánamerikai jogászbizottság 14 pontból álló programot dolgozott ki az új világrend számára, amelyet 1943 januárjában hozott nyilvánosságra. Az 5-ik pont ezt mondja:

Az állami szuverenitást oly módon kell értelmezni, hogy az a legfőbb követelménnyel, a béke, a rend és az igazság biztosításával összeegyeztethető legyen. ... Egyik nemzet sincs feljogosítva, hogy szuverenitása attribútumaként mint bírósági lépjen fel saját vitáiban ... A nemzetközi közösség erkölcsi egysége és tagjainak hatásos együttműködése megköveteli, hogy szuverenitásukat függetlenségük tényével koordinálják.

A program nemcsak elvben foglal állást a szuverenitás kérdésében, hanem számtalan olyan követelményt is állít fel, amely már önmagában szuverenitási korlátozást jelent. Az amerikai egyházak 1942 márciusában egy konferencián megtárgyalták az igazságos és állandó béke feltételeit és messzemenő programot fogadtak el. Egyik határozatukban, amely a vezető alapelveket tartalmazza, ez áll:

Egy világ, amelyben felelőtlen, egymással versenyző és korlátlan nemzeti szuverenitások érvényesülnek... nem jelent mást, mint egy olyan világot, amelyben a nemzetközi anarchia uralkodik.

Egy másik határozatban, amely a béke politikai alapjaival foglalkozik, viszont ez olvasható:

Ilyen körülmények között a hatalomnak bizonyos attribútumait, amelyek jelenleg a nemzeti kormányokat illetik, egy nemzetközi kormányra kell átruházni, amelyet egy általános érvényű nemzetközi joggal összhangban kell megszervezni.

Smuts tábornagy, a Délafrikai Unió miniszterelnöke egy Londonban októberben tartott beszédében mondotta:

Semmi esetre sem szabad a nemzeti függetlenség és izolált szuverenitás álbüszkeségére való tekintettel az emberiségnek egy boldogabb jövőbe vetett reményeit megsemmisítenünk.

Spaak, a belga menekült kormány külügyminisztere 1943 februárjában a következő kijelentést tette:

Az államok abszolút szuverenitása, a gazdasági elzárkózás és a politikai semlegesség ma elévült fogalmak.

Owen Roberts a legfelsőbb amerikai bíróság tagja az amerikai nemzetközi jogi társaságban 1943 májusában mondotta:

¹ Svájci népmozgalom egy föderatív nemzetközi közösség érdekében.

Ha a szuverénitás egy részéről való lemondással szemben mutakozó vonakodás továbbra is komoly marad, az egész vitának (t. i. egy nemzetközi szervezetről) nincsen értelme.

Ezekkel a nyilatkozatokkal, úgylátszik, ellentétben áll két igen fontos okmány. Az egyik az USA szenátusának novemberben hozott határozata, amely kimondja az Egyesült Államok csatlakozását olyan nemzetközi szervezethez, amely az összes békeszerető államok szuverén egyenlőségén épül. A másik a moszkvai konferencia határozatának negyedik pontja, amely egy olyan általános nemzetközi szervezet felállításának a szükségességét mondja ki, amely a békés népek szuverén egyenlőségének elvén alapszik. Nem hallgathatjuk el Cordell Hull két megjegyzését sem, amelyet a moszkvai határozattal kapcsolatban tett és amelyben a szuverénitás és egyenlőség elvét különösen kihangsúlyozta.

Véleményünk szerint, a moszkvai konferencia említett határozata nem az orthodox szuverénitási elv mellett akar állást foglalni, hanem az összes a nemzetközi szövetséghez majdan csatlakozó államok egyenjogúságát akarta aláhúzni. Köztudomású, hogy hónapokkal előbb élénk vita folyt a kis államok jövő szerepét illetően, amelyben komoly részről olyan hangot is lehetett hallani, amely szerint a kis államoknak nem kellene a nagyhatalmakkal azonos jogokat adni. A nyomában támadt bizalmatlanságot akarta a fenti kitétel eloszlatni. Ez egyébként Edennek és más angol-szász tényezőknek azon említett kijelentéséből is következtethető, mely szerint a nagyhatalmak diktatúrája nincsen tervbe véve. Ezt a feltevésünket valószínűsíti a Neue Zürcher Zeitung londoni híradása, amely a moszkvai jegyzőkönyv ottani visszhangjával foglalkozik. E szerint a szerzők a szuverénitás kitételét azért alkalmazták csak jelzőként, mert — londoni interpretáció szerint — a korlátlan szuverénitás elismerése esetén az államok ismét hajlanának arra, hogy szuverén jogaikat Önkényesen érvényesítsék, ami a jövő békéje szempontjából csak káros lehetne.

De tovább megyünk és újabb idézeteket közlünk, amelyek ezen álláspontunkat megerősítik. Cordell Hull említett nyilatkozatában ezt is mondotta:

Minden nemzetnek a közte és más nemzetek között felmerülő vitákat egy békéltetési eljárásnak kell alávetnie és más kötelezettséget is vállalnia, amely a szervezett béke hatásos rendszeréből adódik.

Ami ezen kötelezettségek tartalmát illeti, azokra az ugyanakkor tett alábbi kijelentéséből lehet következtetni.

A békés szándékú államoknak a béke és biztonság érdekében hajlandóknak kell lenni arra, hogy ezen feladatok érdekében e r ö i k k el arányban álló felelősséget vállaljanak.

Itt nincsen másról szó, mint katonai szankciók vállalásáról, amelyről pedig a népszövetségi korszakban az államok nem akartak tudni. Márpedig ilyen kötelezettség vállalása a szuverénitás merev értelmezésével nem egyeztethető Össze. Churchill szeptemberben egy beszédében az Egyesült Államok és Anglia háború utáni együttműködését hirdelve megjegyezte, hogy erre szükség van,

bármilyen legyen a világbiztonság rendszere, bármiképpen csoportosuljanak a nemzetek és bármilyen korlátozást kelljen is a nemzeti szuverénitásnak a világ jóléte érdekében elviselnie.

Nyilvánvaló, amikor ő ezt a kijelentést tette, világos tudatában volt annak, hogy a nemzetközi együttműködés a szuverénitás terén áldozatokat kíván az egyes nemzetektől. Végül még Rooseveltet idézzük, aki 1943 áprilisában Mexikóban ezt mondotta:

Mindannyian elismertük a függetlenség elvét. Ideje, hogy a kölcsönös függés elvét is elismerjük.

A függetlenség és a kölcsönös függés elveit azért állította egymással szembe, — amit azóta Amerikában számtalanszor megtettek — mert rá akart mutatni arra, hogy a ténylegesen fennálló kölcsönös függésből a szuverénítás terhére bizonyos következtetéseket kell levonni, amelyek azonban nem érintik a kölcsönös függetlenséget, — vagy a moszkvai jegyzőkönyv terminológiája szerint — a szuverén egyenlőséget. Roosevelttel kijelentését sem lehet másként értelmezni, mint Smuts fent idézett szavait, amelyekkel az ősz államférfi a nemzeti függetlenség és nemzetközi közösség érdekeinek összehangolásáért száll síkra, ami kétségtelenül csak a szuverénitási elv merev értelmezéséről való lemondás útján érhető el.

Úgy hisszük, eléggé tisztáztuk azt a kérdést, vajjon lehet-e eredményes nemzetközi szövetséget létesíteni anélkül, hogy az egyes államok korlátoznák ú. n. szuverénitási szférájukat. A válasz erre csak ez lehet: a szuverénitási bizonyos attribútumairól a nemzetközi közösség javára le kell mondani. Ezt a felfogást megerősítik azok a programok és vélemények, amelyeket idéztünk és ennek nem mondanak ellent azok a megnyilatkozások sem, amelyek, bár egy új nemzetközi szövetség mellett szállnak síkra, az egyenlő szuverénitási elvét hangoztatják. A hangsúly itt az egyenlőségen van és ez valóban feltétele annak, hogy egy nemzetközi szövetség a népek igazságos együttélésének szervévé váljék. Így beállítva a kérdést, ezzel a programmal valószínűleg azok is könnyebben meg fognak barátkozni, akik egyébként bizalmatlansággal tekintenek mindenféle nemzetközi együttműködés elé. Persze tisztában vagyunk vele, — amire már utaltunk — hogy a kölcsönös bizalomnak milyen rendkívüli jelentősége van egy ilyen terv megvalósításánál, de azzal is, hogy annak felkeltése nagyon sok feltételtől függ. Ahhoz sem fér kétség, hogy minden, az együttműködés szempontjából számba jövő nemzetnek meg kell tennie a magáét, hogy ez a bizalom létrejöhesse. Tekintve azonban, hogy a világ minden jel szerint ismét egy nagyhatalmi csoport abszolút befolyása alá fog kerülni, elsősorban ezektől a nagyhatalmaktól függ majd, hogy a nemzetközi bizalom felébred-e vagy sem. Ha ők a nemzetközi igazságot nemcsak vallják, hanem politikájukban meg is valósítják, akkor lesznek csak a többi nemzetek kellő bizalommal a világ jövőjére iránt, melyet a nagyhatalmak terveznek.

TÖRÖK ÁRPÁD